

Počátek mladého paleolitu

- rámcově mezi 40 - 30 000 BP
- spadá do období teplotních výkyvů, globálně ale tepleji než na konci středního paleolitu
- Neandertálci jsou střídáni moderními sapienty jako nositeli kultury

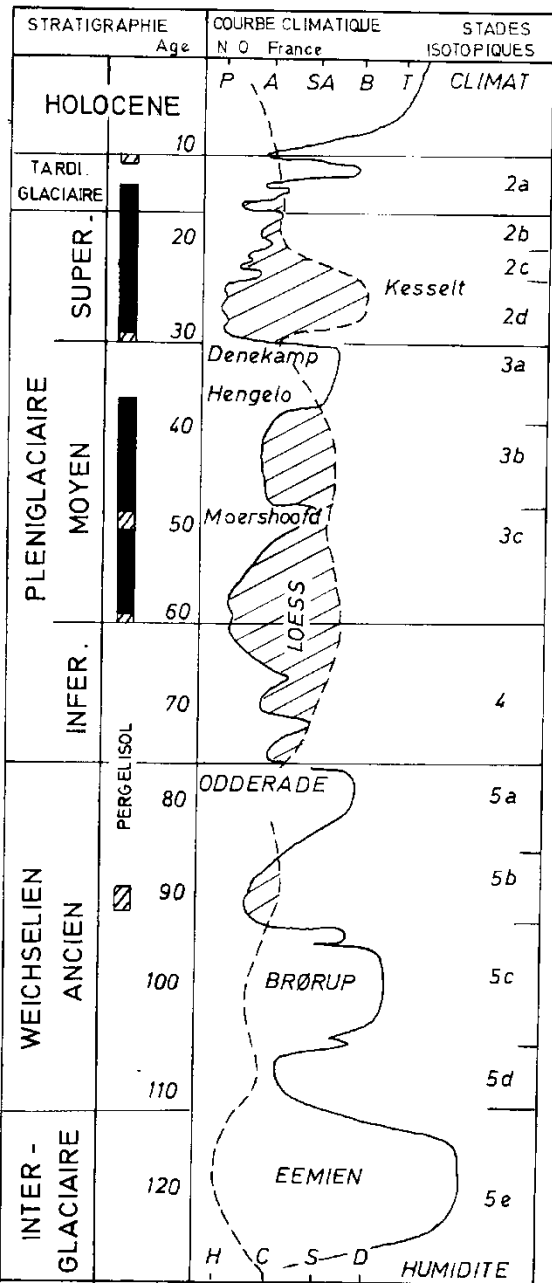

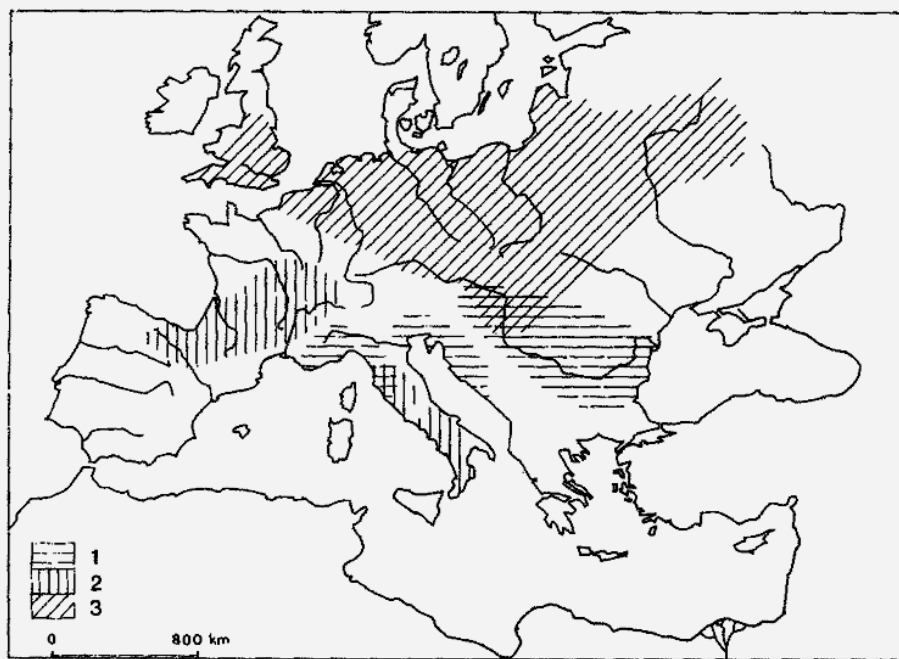
FIG. 5. — Séquence climatique du dernier cycle interglaciaire/glaciaire dans le nord-ouest de la France (d'après B. Van Vliet-Ianoë, 1990 ; modifié).

Légende détaillée.

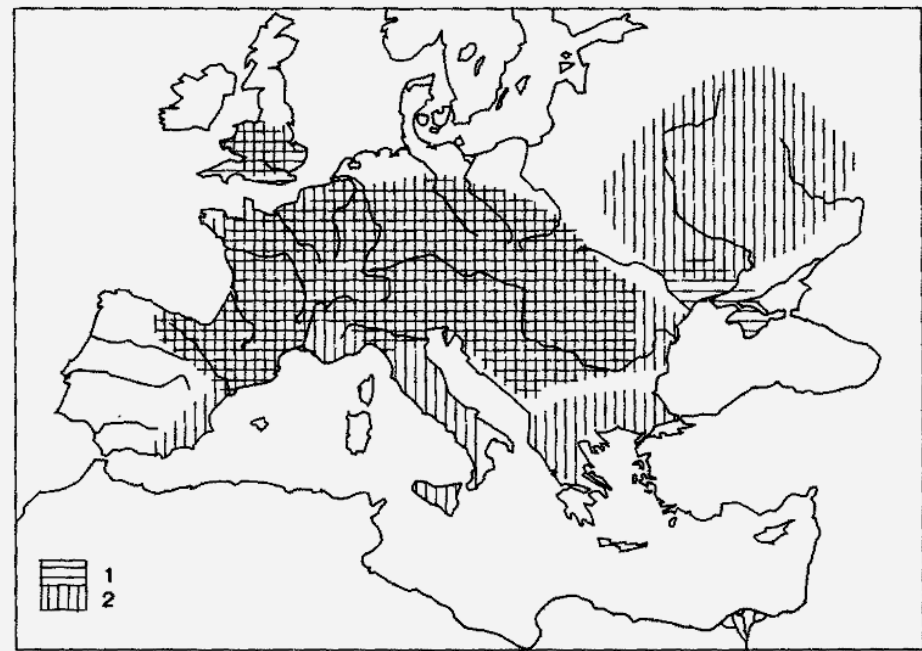
Pergélisol : en hachures = discontinu ; en noir = continu.

Climat : P : polaire ; A : arctique ; SA : subarctique ; B : boréal ; T : tempéré.

Rozsah osídlení Kulturní okruhy

Map 14 Distribution of the principal cultures of the beginning of the European Upper Palaeolithic, between around 38,000 and 32,000 years ago. 1, Aurignacian; 2, Châtelperronian; 3, Northern leaf-shaped points.

Map 15 The two principal cultures of Europe between about 32,000 and 22,000 years ago spread over the whole of the continent. The wide areas covered in central Europe contrast with the sporadic areas in Mediterranean and Eastern Europe. 1, Aurignacian; 2, Gravettian.

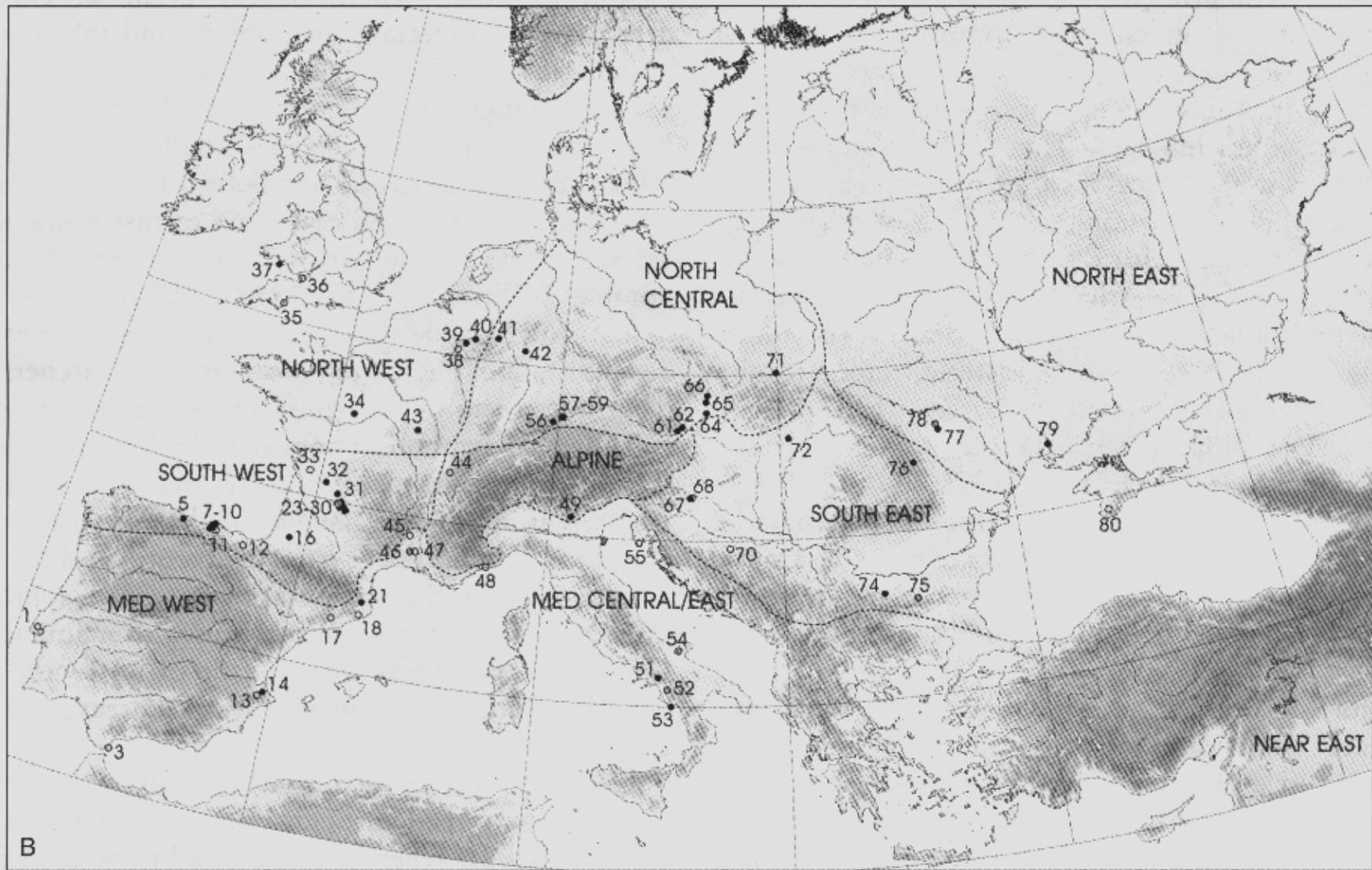

Fig. 2

Maps of dated Aurignacoid assemblages in Europe: (a) dated assemblages prior to *c.* 37 ka cal BC; (b) dated assemblages between *c.* 37 and *c.* 29 ka cal BC. Dotted lines indicate Gamble's (1986, 72) regional provinces of Europe (*cf.* Figure 3)

KEY: open circles='Pioneer' aurignacian assemblages; grey circles='Pioneer' and 'Developed' Aurignacian assemblages occurring at the same site within the same time-slice; black circles='Developed' Aurignacian assemblages

Basemap © Bartholomew Ltd 2001, reproduced by kind permission of HarperCollins Publishers

TABLE 5. DATED AURIGNACIAN SITES PROVISIONALLY CLASSIFIED INTO 'PIONEER' AND 'DEVELOPED' TYPES

	'Pioneer' Aurignacian	'Developed' Aurignacian
c. 46–37 ka cal BC (45–37 ka uncal BP) (Fig. 2a)	†Gato Preto (2); El Pendo (6); El Castillo (7); Abri Romaní (17); Reclau Viver (19); l'Arbreda (20); Trou Magrite (38); Fumane (49); Paina (50); das Geißenklösterle III (56); †Keilberg-kirche (60); †Willendorf II (61); Divje Babe (69); Istállóskő (72); Peskö (73); Temnata (74); Bacho Kiro (75).	La Viña (4); Isturitz (15); Abri Castanet (22); Abri Caminade (25); das Geißenklösterle II (56); †Willendorf II (61); †Krems-Hundssteig (62).
c. 37–29 ka cal BC (37–27 ka uncal BP) (Fig. 2b)	†Pego do Diabo (1); Gorham's Cave (3); Rascaño (11); Labeko Koba (12); Cova Beneito (13); Abri Romaní (17); †Cal Coix (18); Abri Pataud (27); St-Césaire (33); Kent's Cavern (35); Uphill (36); Trou Magrite (38); La Baume de Gigny (44); Les Pêcheurs (45); Esquicho-Grapaou (46); La Salpetrière (47); Riparo Mochi (48); Castelcivita (52); Paglicci (54); Šandalja II (55); Bockstein-Törle (57); Vindija (68); †Lušcic (70); Bacho Kiro (75); †Mitoc Malul Galben (78); Siuren (80).	La Guelga (5); El Castillo (7); Ruso (8); Cueva Morín (9); Arenillas (10); Las Mallaetes (14); Brassempouy (16); Mollet (21); Roc de Combe (23); Le Piage (24); Abri Caminade (25); Le Flageolet (26); Abri Pataud (27); La Ferrassie (28); Le Facteur (29); La Rochette (30); Combe Saunière (31); La Quina (32); Les Cottés (34); Paviland (37); Trou Al'Wesse (39); Trou Walou (40); †Lommersum (41); Wildscheuer (42); Grotte du Renne [Arcy] (43); Esquicho-Grapaou (46); Fumane (49); †Serino (51); Castelcivita (52); La Cala (53); Paglicci (54); das Geißenklösterle [II] (56); Höhlenstein-stadel (58); Vogelherd (59); †Willendorf II (61); †Krems-Galgenberg (63); †Milovice I (64); †Stránská skála (65); Pod Hradem (66); Velika Pecina (67); †Spadzista St., Kraków (71); Istállóskő (72); Temnata (74); Bacho Kiro (75); †Bistricioara-Lutarie (76); †Ripiceni-Izvor (77); †Mitoc Malul Galben (78); Sagaidak (79).

The classifications of site-names given in bold are uncertain, and they might instead be attributable to the alternative facies. Sites marked † are open-air rather than caves/rockshelters. Numbers in parentheses refer to those on the maps in Figure 2.

Kultury s listovitými hroty

V severních částech Evropy se ve stejnou dobu (interstadiál Le Cottés) začínají lokální středopaleolitické kultury s produkcí čepelí, které plochou oboustrannou retuší modifikují v hroty a nože. Zdá se, že skupiny lovců byly dobře adaptovány na ekologie velkých severských rovin (od Británie po Rusko) – Anglie, Belgie, Německo (Thüringen) a Polsko, geneticky asi i Morava a Maďarsko se szeletienem. Nositelem asi neandertálcí. Nemáme stopy po strukturách (osobní poznámka – snad jen v jeskyni Bisnik v Polsku). Okolo 38000 se komplex šíří k severu, v chladnějším období 34-32000 se stěhuje opět k jihu a podílí se asi na vzniku gravettienu ve střední Evropě.

▪**SZELETIEN**: kultura rozšířená v sev. Maďarsku, Moravě, Slovensku, na Zakarpatské Ukrajině (**Korolevo**), z Čech známe 4-5 listov. hrotů; ojediněle v již. Polsku **Dzierdzislaw**, **Mamutova j.** Červinka I. L. 1927; Prošek 1953.

Geologicky umístěno do poč. konečné fáze staršího würmu, interstadiálu Hengelo [**Szeleta**, spodní vrstva – datace 41 400 (dnes spíše 33 tis.) B.P.; **Vedrovice V** – datace okolo 38 000 B.P.; **Čertova pec u Radošíné** – 38 320 B.P.] i Stillfriedu B- **Szeleta**, vrstva 5, 6 a v jeskyních v Bukových horách je datace do 20. tis., kdy je jasná dominace gravettienu. Snad se jednalo o přežívání lokálních skupin. Původ kult.: asi facie micoquienu (v Maďarsku - babonyien, Nositel kult.: neznáme. **Avas** - spousta dílen a sídlišť současně. Loven pravděpodobně kůň a mamut, v jeskyních pak medvěd. Technologie je čepelová s 1-2 podstavovými jádry a triangulárním konceptem sbíjení, vzácně se objeví diskovitá jádra. Čepelí je však poměrně málo, více drasadel, škrabadel se silnými postranními retušemi, klínky, hroty + parazitní typy. Převládají blízké sur., ale setkáváme se i s importy.

▪**JERZMANOWICIEN**: Podle **jeskyně Nietoperzowa** u Jerzmanowic v Polsku (Chmielewski 1961). Lokální střeoevropská kultura definovaná pro jižní Polsko na základě charakteristických hrotů, částečně (ventroterminálně) retušovaných. V jeskyni Nietoperzowé ve vrstvách 6-4, vrstva 6 datum : 38 000 B.P. Koncepce této kultury je problematická, neboť obdobné typy hrotů se objevují ve značném rozptylu podél Střeoevropské nížiny až do Anglie a zasahují i na Moravu, kde jsou obvykle doloženy v kontextu bohuncien. Fyzický vzhled nositele není znám. V industrii vynikají hroty na čepelích srovnatelné s lincombiem. dále pak rydla na lomu, příčné retuše. Ve staré fázi konstatujeme listovité bifaciální hroty plano-convexního průřezu, někdy asymetrické. V mladších fázích pak částečně retušované. V pozdních fázích gravetské hroty s otupující retuší. Pokračování této kultury se hledá v Kostěnce 8 –Telmanskaja.

▪**LINCOMBIEN**: Pojmenovaná podle Lincombe Hill, kde se nachází Kent's Cavern. Název navrhl B. Campbell pro britské industrie s listovitými hroty, současně s jerzmanovicienem. C.B.M. McBurney (1965) navrhuje název "hybrid Altmühl-Aurignacien". Listovité hroty jsou obecně vyráběny na čepelích a částečně opracovány, ventrální části plochou retuší. Častou je retuš omezena na extremity. Retuše na obou plochách jsou velmi vzácné. Přítomny jsou rydla, škrabadla, drasadla. Kostěná industrie obsahuje hroty. Loveni sob, kůň, srstnatý nosorožec, mamut. Datace mezi 38 000 – 28 000 B.P. Kromě Británie je i v Belgii (Goyet a Spy).

▪**Kostěnkovsko-strelecká kultura**: importované suroviny na středopaleolitickém substrátu. Lokalita Kostěnce 12 je datována na více než 32000 BP.

Spitzina: Kostěnce 17, vr. II – 36400; Kostěnce 12, vr. II; Kostěnce 1, spodní vr. 5

Okruh industrií s obloukovitými noži

Zwierzyniecien

Kozłowski-Kozłowska 1981 vyčlenili industrii s otupěným bokem do oblouku jako tuto kulturu jako analogickou ulluzzienu a chatelp. Leží v interpleniglaciální půdě.

Châtelperronien

Definovaný 1906 H. Breuilem podle jeskyně Fées v **Châtelperronu**, původně ji označil jako starý aurignacien. 1933 D. Peyrony přejmenoval na Périgordien I (nebo starý Pér.). Předpokládá se vývoj z moustérienu acheuléenské tradice (MTA B). Je částečně současný s aurignacienem (interstratifikace v Roc-de-Combe, Le Piage). Je relativně bohatý na JZ Francie v abri (**La Ferrassie**, **Le Trou de la Chevre**, **Combe-Capelle v Dordogni**; **Roc-de-Combe**, **Le Piage v Lot**; **Le Loup a Bos-del-Ser v Correze**; **Saint-Cézaire v Charente-Maritime**, ...); pod širým nebem (např. **La Côte v Dordogni**). Východněji eponymní lokality - jeskyně **Renne** u Arcy-sur-Cure (nejlepší příklad této kultury). Ve Španělsku jen stopy (**Cueva Morin**). Příbuzná kultura je ulluzien.

Vůdčím typem je chatelp. hrot “nůž” (na čepeli s jednou řeznou hranou a druhou otupenou do oblouku), dále škrabadla, rydla, příčné retuše, odštěpovače. Přetrvává mnoho moustérienských nástrojů. Objevují se čepelky Dufour a vysoká škrabadla. Některé nástroje jsou asociovány s výrobou kostěné industrie. Objevují se první doklady symbolismu: kosti se zářezy jako doklady počítání, provrtané zuby, stopy barviv i na nástrojích.

Na lokalitě **Renne** u Arcy-sur-Cure (Yonne, France) se objevily sídlištní struktury: kruhová obydlí vytvořená superpozicí kamenných bloků okolo ohnišť s kůlovými jamkami nebo mamutími kly zapuštěnými do podloží. Projevuje se vydělování funkčně různě orientovaných ploch.

Otázka je nositelů. V Combe-Capelle je otázka diskutována, v Saint-Cézaire je nesena Neandrtálci. Tento doklad je považován za důkaz schopnosti neandertálců vytvořit novou technologii.

Ulluzien

Kultura počátku mladého paleolitu v Itálii s množstvím středopaleolitických prvků. Byl definován A. Palma di Cesnola v roce 1965 podle jeskyně **Cavallo**. Data i přes 33 000 B.P.

Zánik levalloiské metody, malé hroty, často mikrolitické, škrabadla početná, rydla vzácná. Drasadla, vruby a zoubky jsou početné, obecně přes polovinu souboru. V KPI malé hroty s kruhovým průřezem. V Cavallo množství okru a limonitu, provrtané mušle.

Z jeskyně **Ulluzzo**, Mario Bernardini; v oblasti Tyrrhénie na Italském poloostrově v jeskyni **Castelcivita**. Ze sběrů S. Pitro; S. Romano v Toskánsku.

Nositel není znám.

Aurignacien regionálně

Regionální skupiny, facie a typy (olševien s typickými kostěnými hroty, kremsien s hroty typu Krems a čepelkami dufour, pomoravský či míškovický typ s prvky szeletienu), circeen (na valounech).

Regionální členění aurignacienů:

Francie Aquitánie (Pointou-Charente), Corrèze (Vézère), západní Pyreneje, Lot

Španělsko Kantábie, středomořské pobřeží

Belgie Meusse (Máza)

Německo Švábská Jura - horní Dunaj

Čechy moravská skupina

Lze rozlišit i jiné oblasti

Francie Languedoc-Roussillon, střední Pyreneje, Bourgogne, Nord-Est

Španělsko Katalánsko, (vazba na oblast Lang.-Rous. – Pyreneje

Rakousko otevřené lokality ve vídeňské oblasti

Maďarsko Bukové hory

Balkán skupiny v Bulharsku, Rumunsku a Jugoslávii

Můžeme rozlišit dvě hlavní skupiny:

–západní (Francie, Belgie, Španělsko, Německo jižní): pěkná čepelová debitáž, zabíhající retuše, vysoká škrabadlo, čepelky, kostěné hroty plochého průřezu s rozštěpenou bází a losangique. Řezby v mamutovině a

–středoevropsko-balkánský.

existuje i tzv. východní aurignacien: Kostěnki 1, vr. 3-2 (spodní etáž)

Bohunicien

Podle lokality Červený kopec v Brně-Bohunicích (Valoch 1976, Svoboda 1987a). Bohunicien je typicky moravskou skupinou rozšířenou v širším okolí rohovcových zdrojů na Stránské skále a křemencových zdrojů u Ondratic s určitými paralelami v echách (Hradsko) i ve Slezsku (spodní vrstva v Dzierzyslawi). Analogie v západní Evropě (Seclin – osobní poznámka), na Předním východě (Boker Tachtít), na Balkáně a na Ukrajině (Kuličivka) i ve střední a severní Asii (Kara Bom, Šuej-tung-kou), aniž by však někde pokryly souvislejší území. Tvůrce není znám, teoreticky jak moderní lidé, tak i neandertálec.

Portugalsko

Dlouho přežívá moustérien.

Lagar Velho

Lagar Velho: Nález pohřbu mladého dítěte s neandertálskými rysy (chlapec 4 roky), datace okolo 24.500. **Nález spadá až do střední fáze mladého paleolitu.**

Gato Preto: u města Azinheira na hraně Ri Maior Valley. TL datum 38100 ± 3900 je asociováno s ne-moustérienskou industrií s kanelovanými škrabadly. Datum asi není OK.

Grutta da Oliveira (Almouda): vr. 8 AMS 31.900 ± 480 ;
vr. 9 AMS 40.420 ± 1220 BP

Španělsko

Přežívání moustérienu

Zejména na pobřeží Středozemního moře na lokalitách Cova Negra, Carihuela, Zafarraya, Cueva Hora a Gorham's Cave přežívá do počátku mladého pleniglaciálu (podobně jako v Itálii). Pak je převrstven aurignaciem. V jižním Španělsku přetrvává ještě déle a ml. paleolit je málo znám (ani châtelperronien, ani aurignacien). Územní výlučnost je označovaná jako hranice EBRO.

Châtelperronien

V Kantábrii je možné pozorovat přechod od zoubkovaného moustérienu přes châtelperronien (36350 BP) (**Cueva Morin**, jeskyně **Castillo**, **Pendo**, **Morin**) do aurignacienu (**Arbreda**, **Reclau Viver**, **Agut**, **Romani**). Vývoj je srovnatelný s JZ Francie.

Aurignacien

Hlavně v Kantábrii, pak i ke Středozemnímu moři.

Starý aurignacien

- **Reclau Viver**:
- **Cueva Morin**: vrstvy 9-8a a 8b – aurignacienská škrabadla, čepelky Dufour, čepele. Srovnatelná s aurignaciem v El Pendo. V těchto horizontech se našlo čtvercové zahloubení interpretovatelné jako obydlí ohniště a hrncovité jámy vně chýše. Našly se rovněž dvě mohylky, z nichž jedna obsahovala lidské pozůstatky.

- **El Pendo**:
- **Arbreda** – 37.340±820;
- **Romani** – 36-37.000 (C14)

Klasický aurignacien

- **El Castillo**:
- **Morin**: vrstva C7 29515 ± 840 BP, 28055 BP.;
- **El Pendo**:

Francie

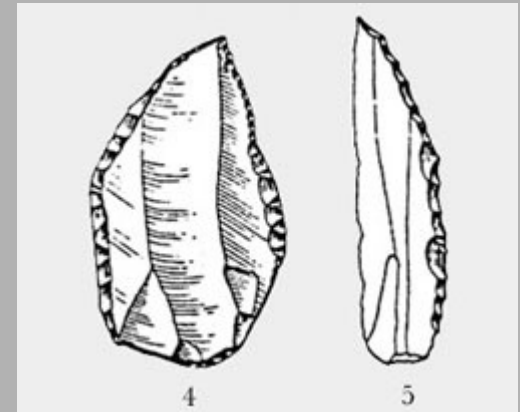
Přežívání moustérienu

Východně od Rhône se neobjevuje chatel. ale přežívají dlouho neandertálské kultury – vrstva VIII z **Gigny** (29 000 BP). Dále **Maras**, **Soyons**, **Tournal** – všechno středopaleolitické soubory s mladopaleolitickým vývojem.

Châtelperronien

Na substrátu zoubkovaného moustérienu a MTA (B) na stejných lokalitách v superpozici např. **Coberhem**. Objevuje se hlavně v Masive Centrale a JZ Francii.

- **Rock de Combe**: interstratifikace s aurignacienu s chatelperonienem
- **Châtelperron**: eponymní lokalita
- **Combe Capelle**: antropologický nález neandertálce, ale dnes diskutovaný
- **Saint-Cézaire**: antropologický nález neandertálce, dnes považovaný za doklad spojení neandertálec – chatelperronien. Data pro vrstvu 33-38200 (TL).
- **Le Moustier**: 41300-45800 TL
- **La Quina**; **Le Trou de la Chèvre**; **La Côte**; **Grotte du Renne** (Arcy-sur-Cure) – první osídlení 34-33 000BP. Osídlení na 80 m², konstruovaná ohniště, KPI hroty, šíska, tuby z ptačích kostí.

Aurignacien

Archaický aurignacien

La Ferrassie (vrstva E), **Roc-de-Combe** (vrstva 9), **abri Pataud** (vrstva 14-12); **Caminade** (37 200). Všechno málo typická industrie, škrabadla, málo rydel, čepelky Dufour, absence skutečných aurig. čepelí. Je dobře doložený v Languedoc-Roussillonu (**Esquicho-Grapaou**, **Tournal**), kde se vyvíjí do klasického aurignacienu.

Data:

- **Abri Pataud:** aurignacien 1 Chladná fáze - 34 000 BP - Z KPI jsou typické hroty s rozštěpenou bází
- **Rock de Combe:** interstratifikace s chatelperonienem, data 34.800; 33.400
- **La Ferrassie:**
- **Isturitz:** 36.510±610; 34.630
- **Le Flageolet I:** 32-34.000

Klasický aurignacien

• aurignacien 2 V období pod 30 tis. let - přibývá aurignacienských škradel a aurignacienských rydel a ubývá laterální retuše. Z KPI jsou to zejména mladečské hroty. Rozlišujeme skupinu okolo Castelmerle, údolí Vézéry, okolí Isturitz, roklna Gardon apod.

- **La Ferrassie**, vrstvy F, H, K6, K2
- **La Caminade:**, **Laugerie-Haute**, **Le Roc-de-Combe**.

Vyvinutý aurignacien

- **La Ferrassie** vrstva H' a H'', **L'abri Pataud** (vr. 5, 6), **Le Flageolet I** (vr. VIII), **Le Roc-de-Combe**, **Le Facteur** (vr. 17-16)
- **Cro-Magnon** (Les Eyzies-de-Tayax, Dordogne: vrstva B-F - aurignacien I; vrstva H – aurignacien II. Vrstva **J** představuje asi vyvinutý aurignacien a obsahovala hromadný hrob 5 lidí (3 muži, žena a dítě).

Může se objevit ateliérová lokalita (**BARBAS**). Osídlení se zaměřuje zejména na využití jeskyní a abri. V jeskyních **Abri Cellier**, **Abri Blanchard**, **La Ferrassie** se našly ryté vulvy jako nejstarší výrazný projev výtvarného umění na území Francie. **Chauvettova jeskyně** – malované umění

Ulluzien

V Itálii se vyskytuje mezi moustérienem a aurignacienem.

abři **Mochi** (Ligurie), **Tagliente** (Venecie), **Castelcivita** (Kampánie).

- Grotta de **Ulluzo**, ;severní Itálie **Sant Remomano** u Pizzy; **San Remo**
- Grotta del **Cavallo**: nález *Homo sap. sap.* [2 zuby].

Aurignacien

Protoaurignacien

•jeskyně **Rainaudes** u Var:

- Castelcivita** u Salerno, **La Fabbra**, **Serino** (31200 ± 650 BP).

Klasický

•j. **La Cala** (Salerne) – 29800 ± 870: vyčnělá a vysoká škrabadla, čepelky drasadla, vruby, zoubky, odštěpovače.

•j. **Fossellone** (Mont Circé, Latium): hlavně vyčnělá a vysoká škrabadla, hroty s rozštěpenou bází, rydla jsou vzácná. V této oblasti vznikla lokální skupina aurignacieu označená jako circeen, která je charakteristická aurignacoidní industrií na oblázcích (okrouhlá škrabadla) a skoro žádnými rydly.

- **Abri Mochi, Barma Grande**
- **Fumane**

Aurignacien

Klasický

Itálie

■ **Grotta di Fumane** (Prealpi Venete) –
ŠI škrabadla, hroty, KPI, červeným
barvivem malby na kamenech, např.
rohový šaman, závěšky ze zubů.

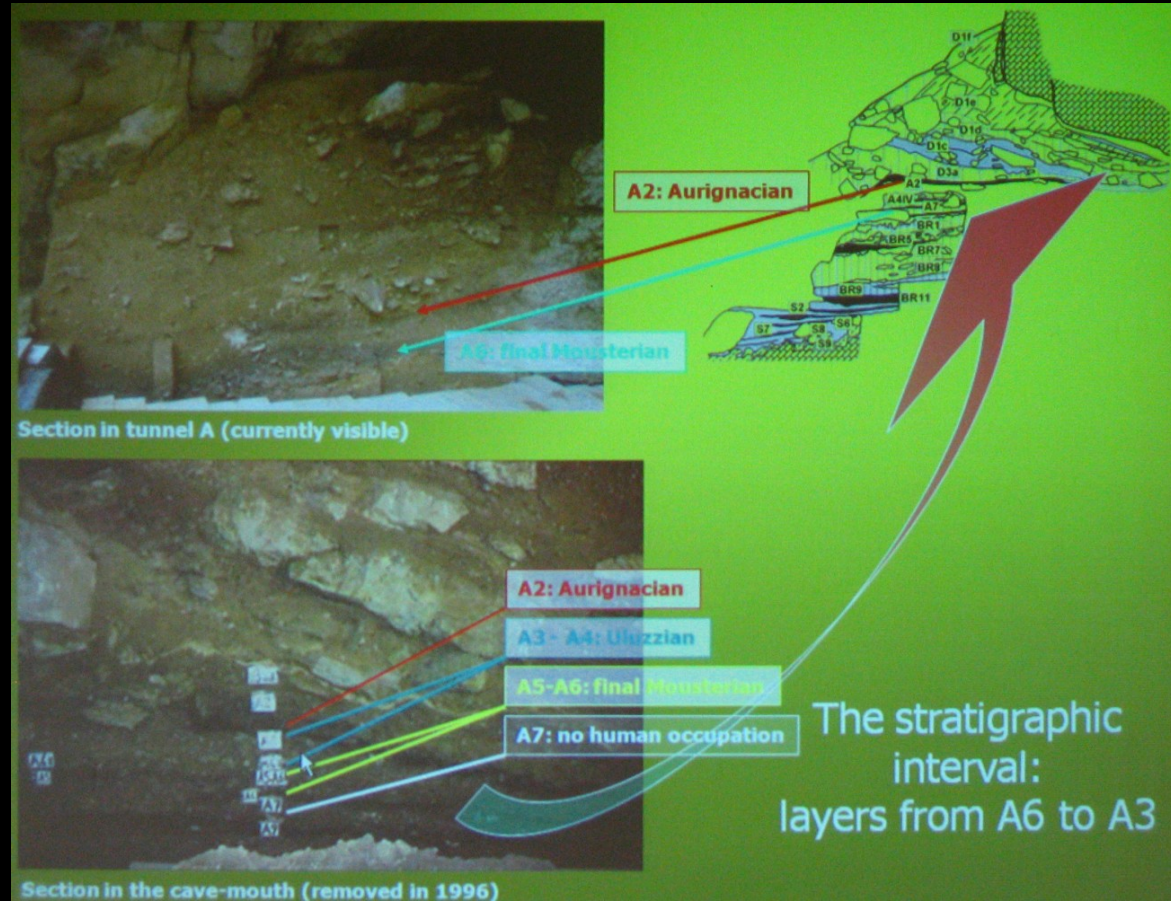
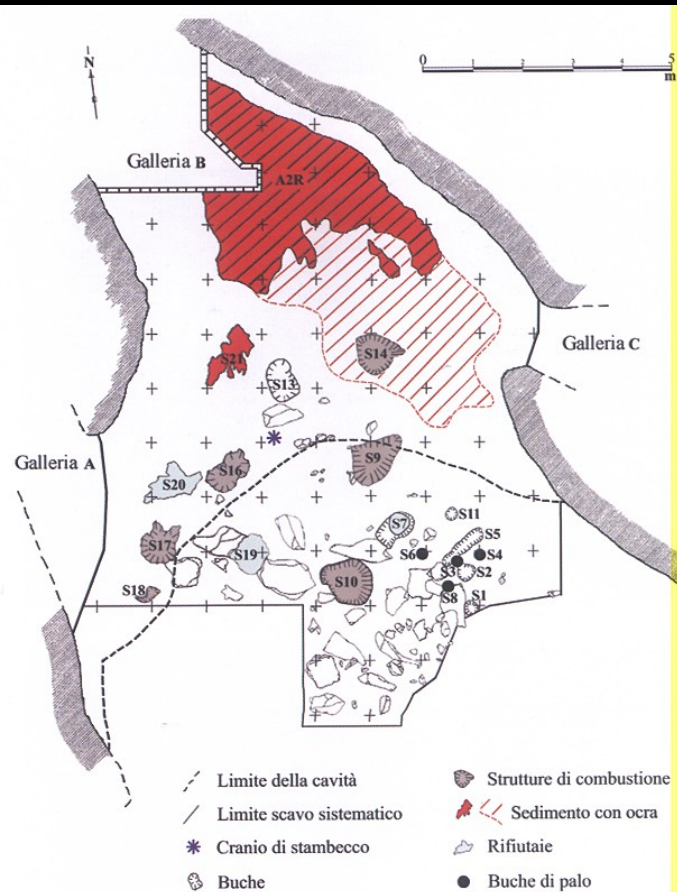
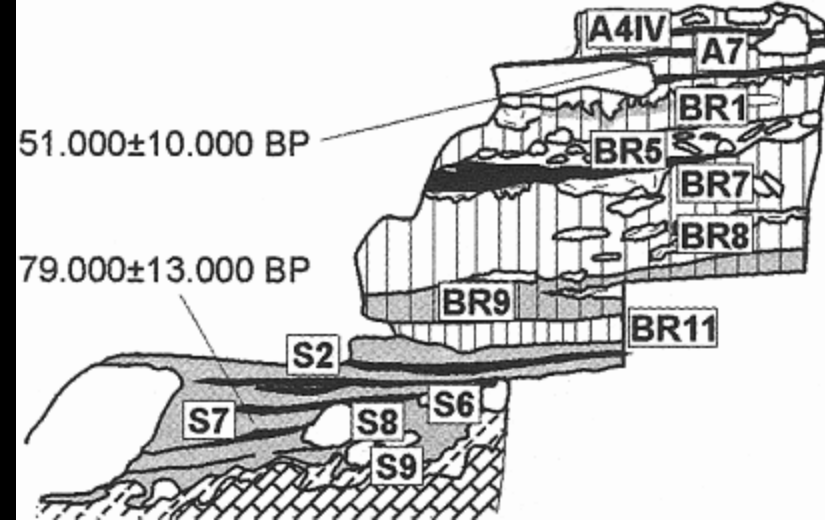

Fig. 1 - Planimetria dell'abitato aurignaciano (unità A3-A1).

Celky s listovitými hroty ze severoevropské roviny - Lincombien

• **Couvin:** (Spy, Goyet

Aurignacien

Hlavně v nížině Meuse. Otte rozlišil dvě skupiny:

škrabadlová facie

• **Spy, Goyet, Hastires** : vysoká a vyčnělá škrabadla, čepele, častá jsou i rydla a objevují se plošné retuše (asi vliv z Anglie). Kostěné hroty s a bez rozštěpené báze. Charakteristické jsou výrobky ze slonoviny – hroty s rozštěpenou bází, zdobená šídla, perly, závěsky, zděře apod.

rydlová facie

Trou Margite, grotte de la Princesse a vrstva v Goyet: škrabadla jsou početná, ale je málo vyčnělých a vysoká jsou atypická. Dominují rydla, zejména kanelovaná a zakřivená. Organický materiál je zpracováván málo. Hroty kostěné (i mladečského typu) a ze slonoviny.

Belgie

Anglie

Celky s listovitými hroty ze severoevropské roviny - Lincombien

•(mapa viz - Otte 1990: in: Mellars ed. The Emergence of Modern Humans. Eddinburg 1990) Kents Cavern

Paviland datace $25,840 \pm 280$ BP (OxA-8025).

- Soldiers Hole
- Barger Hole
- Hyena Den; Pinhole; Robin Hood's Cave ; Bramford Road

Aurignacien

Kent's Cavern: aurignacienská škrabadla

Německo

Aurignacien

J. Hahn vyčlenil skupinu ve Švábské Juře: Vogelherd, Geissenklösterle, Blockstein Törle, Sirgenstein, Hohlenstein v Báden-Württembersku; Lommersun v Porýní; Eildscheier v Hesensku apod. Obecně je německý aurignacien chudý na škrabadla a je hlavně rydlový a typické jsou retušované čepele. Vyvinuté je zpracování kostí a slonoviny. Vynikají umělecké projevy ve formě sošek.

Nejstarší fáze:

•**Sirgenstein**: vrstva VI. drasadla, zoubky, čepele, škrabadla a rydla. Ve vr. V jsou hojné čepele retušované, a cylindrické hroty ze slonoviny. Vr. IV mizí aurignacienská retuše a objevuje se využití nižších škradel a rydel.

•**Geissenklösterle**: jeskynní lokalita kopaná J. Hahnem. Ve stratigrafii odlišil 3 vrstvy aurignacienu datovaného na 36 – 34 000. Hlavně škrabadla, málo mamutoviny a hrotů.

IIIa 33.500; 37.800; 40.200; **III** 37.300

Mladá fáze

•**Blockstein Törle**: vrstvy VII-V – hodně rydel málo škradel (rydlová fácie). cylindrické hroty ze slonoviny, mladečský hrot, šidla, provrtané hole.

•**Geissenklösterle**: 32-30000 BP (**II, IIa** – 33.700, 36 800). ŠI a KPI je obdobná jako na lokalitě Vogelherd (kostěnné retušéry, hroty s rozštěpenou bází, podlouhlé provrtané kosti). Z uměleckých předmětů vynikají nášivky z mamutoviny, provrtané zuby, soška mamuta, sedícího medvěda, bizona. Šelmy jsou zobrazeny v agresí, na těle zvířat jsou časté křížky a tečky. Na obdélníkovité kousku mamutoviny antropomorfní poloreliéf.

•**Hohle Fels**: 30 550, 31 100

•**Hohlenstein-Stadel**: lokalita s nálezem mužské sošky u Ulmu, NSR. Z lokality pochází poměrně nebohaté vrstvy středního paleolitu, aurignacienu a magdalenien. Z aurignacienské vrstvy pochází nález plastiky, která má hlavu v podobě hlavy kočkovité šelmy (tygra či lva). Kombinace antropa a zoomorfních prvků není až na výjimky z paleolitu známa (Trois Frères - nástěnná malba; Kostěnky - drobné mobilní plastiky). Datum: 32 000

Umění

•**Vogelherd**: jeskyně u Stettene v Bádensku-W#rtembersku, NSR. Je více než 20 m dlouhá. Má více vchodů. Výzkumy G. Rieka 1931 přinesly poznatky o stratigrafii od acheuléenu po neolit. Významným nálezem jsou arignacienské zvířecí plastiky z mamutoviny (mamut, kůň, sob, leopadr, medvěd, bizon, jeskynní lev), které patří mezi nejstarší v Evropě. U zadního vchodu se pod aurignacienskou vrstvou našla lidská lebka s tváří rozbitou úderem. Další, rovněž v odbitou horní čelisti, objevili u již. vchodu; ojedinelé lidské kosti jsou známy i z interiéru jeskyně. Startigrafie: vrstva V: hroty s rozštěpenou bází, čepele a škrabadla s aurignacienskou retuší, složitá vícenásobná rydla, tyčinky z mamutoviny, šidla, hladidla, provrtané kosti. vrstva IV: kostěné hroty mizí, KPI jinak podobá. Datace : 27-30.tis. let.

Další lokality

•**Breitenbach**: bohatá lokalita s velkým množstvím vysokých škradel, méně vyčnělých.

•**Sessefelsgrotte**:

•**Zeuzberg**: epiaurignacien !!!

•**Lommersun**: lokalita zkoumaná J. Hahnem, na které zachytil plochu s koňskými kostmi a ohništi. Datace : 33-31 tis. let.

•**Wildscheuer**: rydlová fácie

Widdhaus: lokalita ve Vestfálsku s mladečským hrotem přes 30 cm dlouhým.

Německo - pokračování

Celky s listovitými hroty ze severoevropské roviny

Navazují na micoquien typu Rörshain a Altmühlien

- **Mauern:**
- **Ranis:**
- **Schwalbenberg, Ilsenhöhle, Rörshain**

Zároveň přežívá moustérien v **Balve IV**, který je paralelní s Altmühlienem a Chatelperroniem.

Zwierzynicien

- **Kraków – Zwierzyniec**: szeletienská vrstva je kladena do této kultury, viz definice kultury.

Jerzmanowicien

- **Jerzmanowice** – jeskyně Nietoperzowa (Kraków): vrstva 6-4. Z vrstvy 6 datum $38\ 650 \pm 1250$ BP. Asi skrýš lovců medvědů, doplňkově koní a

Szeletien

- **Dzierdzysław**:
- **Biśnik**: kamenná zídka ve vchodu do jeskyně
- **Mamutowa**:

Bohunicien

- **Dzierdzisław**:

Aurignacien

Rydlová facie

- **Kraków-Zwierzyniec**:
- **Kraków-Spadzista**:
- **Piekari**:

škrabadlová facie

- **Gura Pulavska**:
jeskyně **Mamutowa**: nález mladečského hrotu z mamutoviny.

Polsko

Rakousko

Aurignacien

Stará fáze

• **Willendorf**: naleziště ve Wachau v Rakousku. Jedná se o komplex otevřených sprašových stanic (I-VII) na levém břehu Dunaje, která postupně zkoumali J. Szombathy, J. Bayer a H. Obermaier 1883-1926, F. Felgenhauer 1955. Nejvýznamnější je poloha II s nálezem venuše, která byla původně datována do aurignacienu, ale dnes je přiřazena spíše nadložnímu gravettienu. Stratigrafie polohy II: vrstva 1: atypická chudá industrie

vrstva 2: datace do 41-39 tis. let (jedná se o poměrně nová data). Industrie je poměrně nevýrazná, retušované čepele, nízká škrabadla

vrstva 3: sur. jako u 2 (radiolarit, rohovec, pazourek). V ŠI vynikají vysoká škrabadla, hrotitá rydla. Datováno na 34 000 BP

vrstva 4: bohatá drobnotvará, málo čepelová industrie, násobená rydla, mladečské hroty, šidla, 1 plošné drasadlo.

• **Senftenberg**: v industrii dominují vysoká škrabadla a čepelky Dufour. Charakteristické je slabé zasoupení pazourku.

Industrie vystupuje v doprovodu teplomilné fauny: bovidi, tuři, bizoni. Nově je tato lokalita datována k 36 tis. letům BP

Střední fáze

• **Getzendorf**: hodně vysokých a vyčnělých škrabadel, aurignacienských čepelí a málo rydel. Hroty jsou oválné nebo cylindrické.

• **Langmannersdorf u Saint-Polten**: zkoumal J Bayer. V industrii dominují rydla. Vysoká škrabadla jsou vzácná, 1 listovitý hrot, tyčinky z mamutoviny. Sídlištní struktura je dnes datována do gravettienu.

• **Krems Hundsteig**: lokalita s převahou čepelí Dufour, hrotů typu Krems a vysoká škrabadla, velice často z radiolaritu s datací 35.tis let BP. **KREMSIEN**.

Pozdní fáze

• **Senftenberg**: v industrii dominují vysoká škrabadla a čepelky Dufour. Charakteristické je slabé zasoupení pazourku.

Industrie vystupuje v doprovodu teplomilné fauny: bovidi, tuři, bizoni. Nově je tato lokalita datována k 36 tis. letům BP.

• **Alberndorf**: lokalita datovaná podle kostí ve vídeňské laboratoři na 20 tis. let. Industrie je charakteristická vysokými škrabadly, jádry, drobnotvarostí, málo čepelovými prvky.

Ostatní

• **Galgenberg u Stratzingu**: k aurignacienu náleží 2 vrstvy s industrií charakteristickou kýlovitými škrabadly a polyedrickými rydly z velmi kvalitního pazourku. Řezba venuše v zelené břidlici.

• **Drachenhöhle** u Mixnitz, **Tischoferhöhle** u Kufstein – mladečské hroty v rakouských jeskyních.

Miesslingstal: dolní dětská čelist

Willendorf II

vr. 2-4

AMS ¹⁴C (BP)

23180 Position Layer 9 (Grav.)
24910

23200
23400
23670 Layer 8 (Grav.)
24710

23830 Position Layer 7 (Grav.)
23990

26150 Layer 6 (Grav.)
27620

27270 Layer 5 (Grav.)
31210 Layer 4 (Aur.)

37930 Layer 3 (Aur.)

Layer 2 (EUP)

Position Layer 1 (EUP)

¹⁴C (BP)

23860
24370

25230
25400
25440
25660
25800

26500
27600
28560

30500
32000
31700
32060

34100
38880

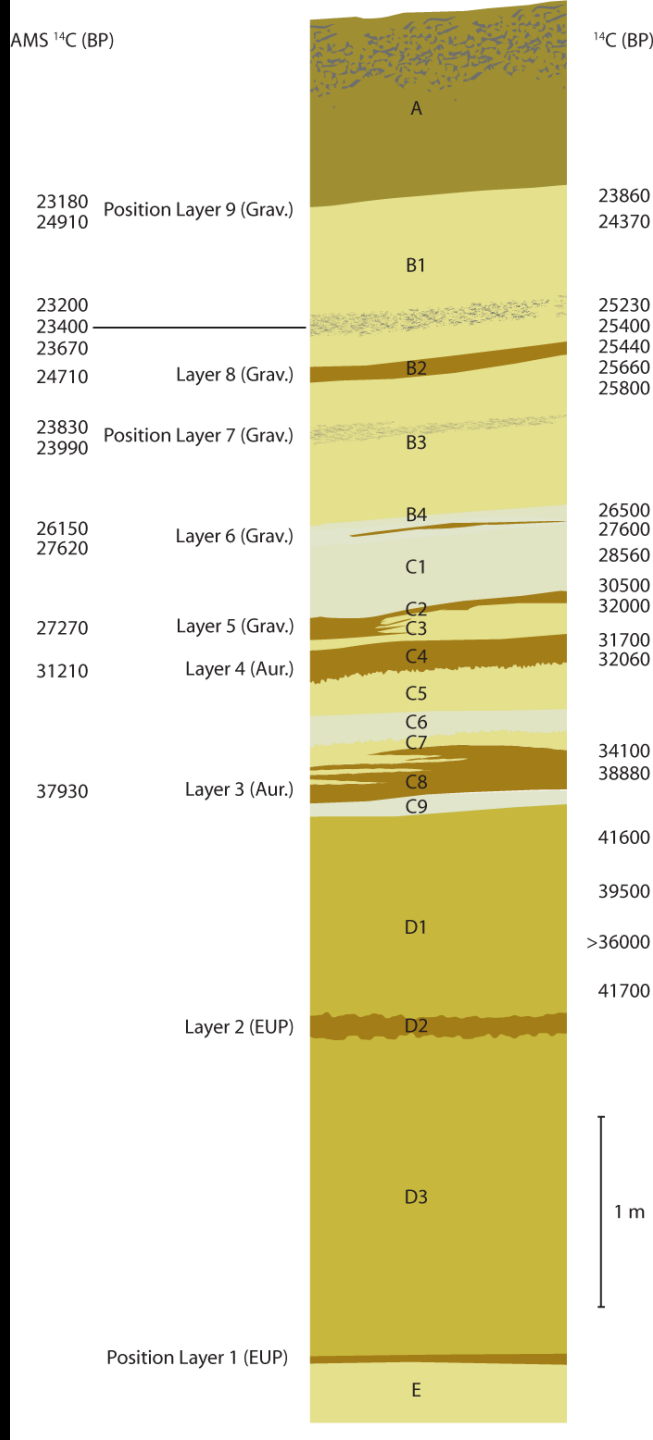
41600

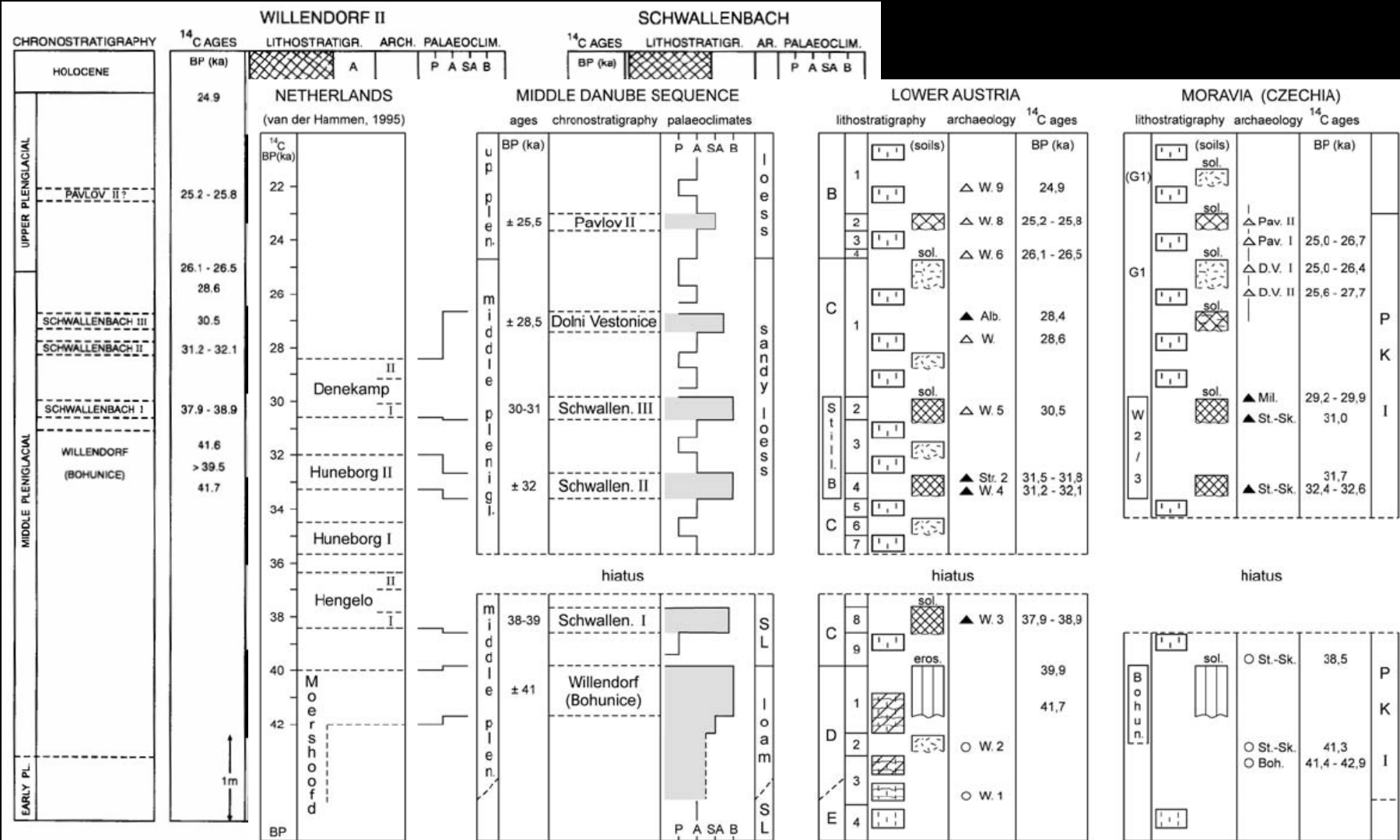
39500

>36000

41700

1 m

P. Haesaerts 01/02

FIG. 4 – Paleolithic assemblages and sites of Lower Austria and Moravia with regard to the regional chronostratigraphy (middle pleniglacial and lower part of late pleniglacial) (graphic symbols as in Fig. 2). Abbreviations for paleoclimates: P. arctic, with deep frost or active permafrost; A. arctic; SA. subarctic; B. boreal. Abbreviations for lithology and soils: SL. sandy loess; Still. B. Stillfried B soil; Bohun. Bohunice soil; sol. solifluction; eros. erosion. Abbreviations for Paleolithic sites: W. Willendorf II; Alb. Alberndorf (Bachner et al., 1996); Str. Stratzing (Neugebauer-Maresch, 1996); Pav. Pavlov (Klima, 1976; Svoboda et al., 1994); D.V. Dolni Vestonice (Klima, 1963, 1995; Oliva, 2000); Mil. Milovice (Oliva, 1988); St.-Sk. Stranska Skala (Svoboda et al., 1994); Boh. Bohunice (Valoch, 1976).

FIG. 2 – Willendorf II and Schwallenbach
 4. humiferous horizon; 5. B horizon; 6. micaceous horizon (tundra grey); 7. stones; 8. early Upper Paleolithic; 9. Aurignacian; 10. Gravettian. Abbreviations for paleoenvironments: P. arctic, with deep frost or active permafrost; A. arctic; SA. subarctic; B. boreal.

Mad'arsko

Szeletien

• **Szeleta**: (Hámor), eponymní lokalita szeletienu na břehu řeky Szinva u Miskolce, kopaná 1906 O. Kadičem a pak dalšími.

Aurignacien

• **ISTALLÖSKÖ** : jeskyně (952 m n.m.) u Szilvásvárade v Bukových horách.
PESKÖ: datace na 34 600 B.P.

Rumunsko

Aurignacien je blízký kremsienu

• **Mitoc - MALUL GALBEN** : lokalita v Moldávii, kopaná H. Kirika. Po třetí půdou mladých spraší (34.tis. let). Typická jsou kýlovitá rydla a škrabadla.

• **Ripiceni Izvor**: na řece Prut. 3 vrstvy - industrie szeletsko - aurignacienského charakteru.

• **Tincova**:

• **COSAVA, VADASTRA**: lokality v Banátu charakteristické vysokými škrabadly a čepelkami Dufour.

Pestera cu Oase: čelist nalezená v roce 2002 v JZ části Karpat, datace 34-36 000.

MARIN CÂRCIUMARU AND MIRCEA ANGHELINU – THE CARPATHIAN MOUSTERIAN

193

- a – Aurignacian; b – Mousterian
- 1 – Cosava ●
 - 2 – Romanesti-Dumbravita ●
 - 3 – Tincova ●
 - 4 – Hotilor Cave-Herculane ●
 - 5 – Bordul Mare Cave-Ohaba Ponor ●
 - 6 – Muierilor Cave-Baia de Fier ●
 - 7 – Pestera Mare ●
 - 8 – Gura Cheii Cave-Rasnov ●
 - 9 – Lapos ●
 - 10 – Vadastra ●
 - 11 – Ciuperceni ●
 - 12 – Giurgiu-Malu Rosu ●
 - 13 – Cernica ●
 - 14 – Targusor (Cheia-La Izvor Cave, "La Adam" Cave) ●
 - 15 – Mitoc Malu Galben ●
 - 16 – Cioarei Cave-Borosteni ●
 - 17 – Cioclovina Cave ●
 - 18 – Curata and Spurcata Cave-Nandru ●
 - 19 – Gornea ●

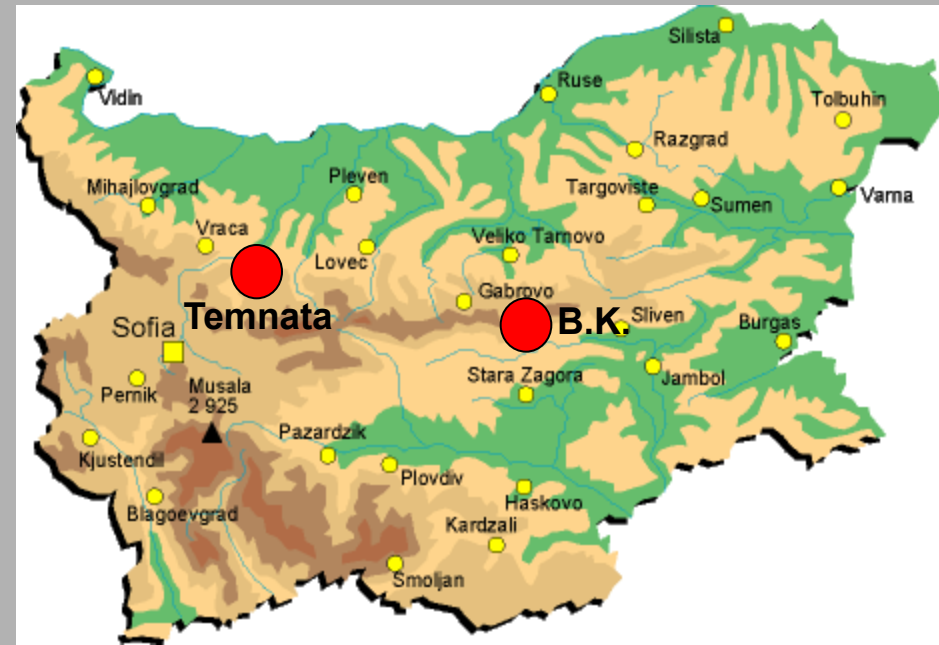
Fig.1 The Distribution of most important Mousterian and Aurignacian Sites in Southern Romania

Bulharsko

aurignacien (bačokirien, preaurignacien)

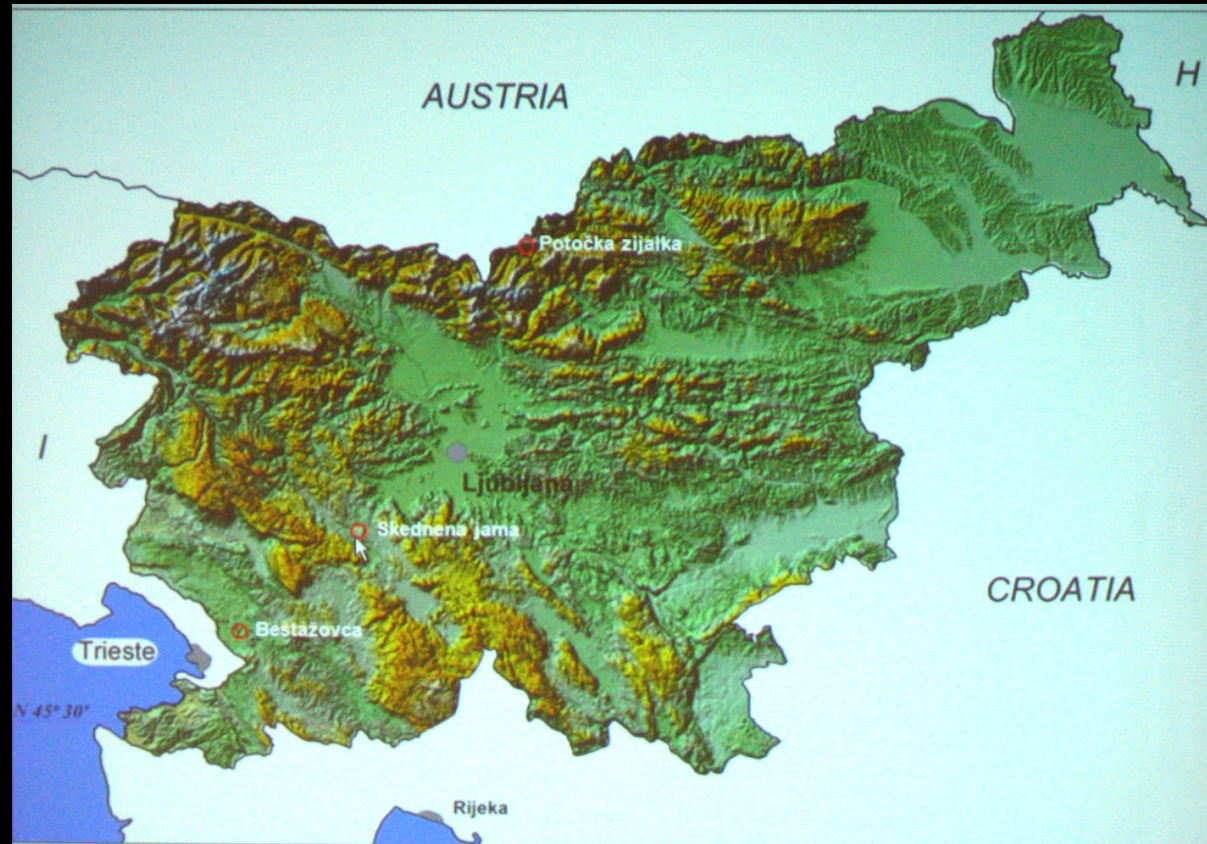
• **BAČO KIRO:**

TEMNATA DUPKA: vysoká a nízská škrabadla. Vrstva je datována 40.-34. tis. let.

Slovensko

- **Velika Pečina:** lokalita zkoumaná S. Brodarem s kostěnými hroty.
- **Potočka Zijalka:** jeskyně (1700 m n.m.) v masívu Olševe ve vých. Karavankých horách v Slovensku. Při výzkumu 1928-30 našel S. Brodar uvnitř 115 m hluboké jeskyně více než 80 kostěných hrotů mladečského typu a spodní čelist medvěda se třemi otvory, na kterou se dají vyloudit tři tóny. J. Bayer pojmenoval podle této lokality olševskou kulturu (olševien). Na lokalitě vynikají masívní hroty mladečského typu, ale ne z mamutoviny. ŠI je chudá.
- **Mokryška Jamka:** co do ŠI a KPI je shodná s předcházející lokalitou.
- **Vindija G1 a G3:** ve vrstvách nálezy neandertálců, přičemž v G1 jsou i hroty mladečského typu - problém olševien
- **Betalov spodmol:**

ŘECKO

- **FRANCHTI**: spodní vrstva obsahuje nálezy mladého aurignacienu.
- **Klisoura** cave 1, vr. V – cf. ulluzien

aurignacien

- **KOSTĚNKI 2 (Rusko)**: vrstva 3. jedná se o geograficky odtrženou skupinu aurignacienu, která je však kulturně velice čistá. (čepele, škrabadla, rydla kladívka ze žeber).
- **Kostěnki 3**:
- **Kostěnki 1**, vr. 2-3: východní aurignacien.
- **KULIČIVKA, vr. III (Ukrajina)**: hornější vrstva obsahuje aurignacienské obrovské čepele, nevysoká škrabadla, málo je rydel – křemenicien (Stepanchuk – Cohen 2000-2001).

Industrie s listovitými hroty

Szeletien

- Korolevo (Ukrajina):

Kultura streleckaja-sungir a spitzinkaja

- Na lokalitě **Kostěnki 12, vr. III** datum 32 700 BP, pohřeb ze **Sungiru** --OO--- je datován na 25 000 BP. Dále **Kostěnki 6** – Streleckaja, **Kostěnki 1** – Poljakova.

- Spitzinskaja: lokality **Kostěnki 17**, vr. II; **Kostěnki 12**, vr. II. Data okolo 36 400

Jedná se o kultury se středopaleolitickým základem. V obou se nachází cizí suroviny, čímž se vysvětluje, že původ mladého paleolitu je mimo Rusko.

Kultura Gorodsovsckaja

- **Kostěnki 14**, vr. 3: cf. szeletien, datum 30 080.

Bohunicien

- **KULIČIVKA, (Ukrajina)**: spodní vrstva

Rusko a Ukrajina
mimo Krym

Na Krymu koexistují středopaleolitické populace:

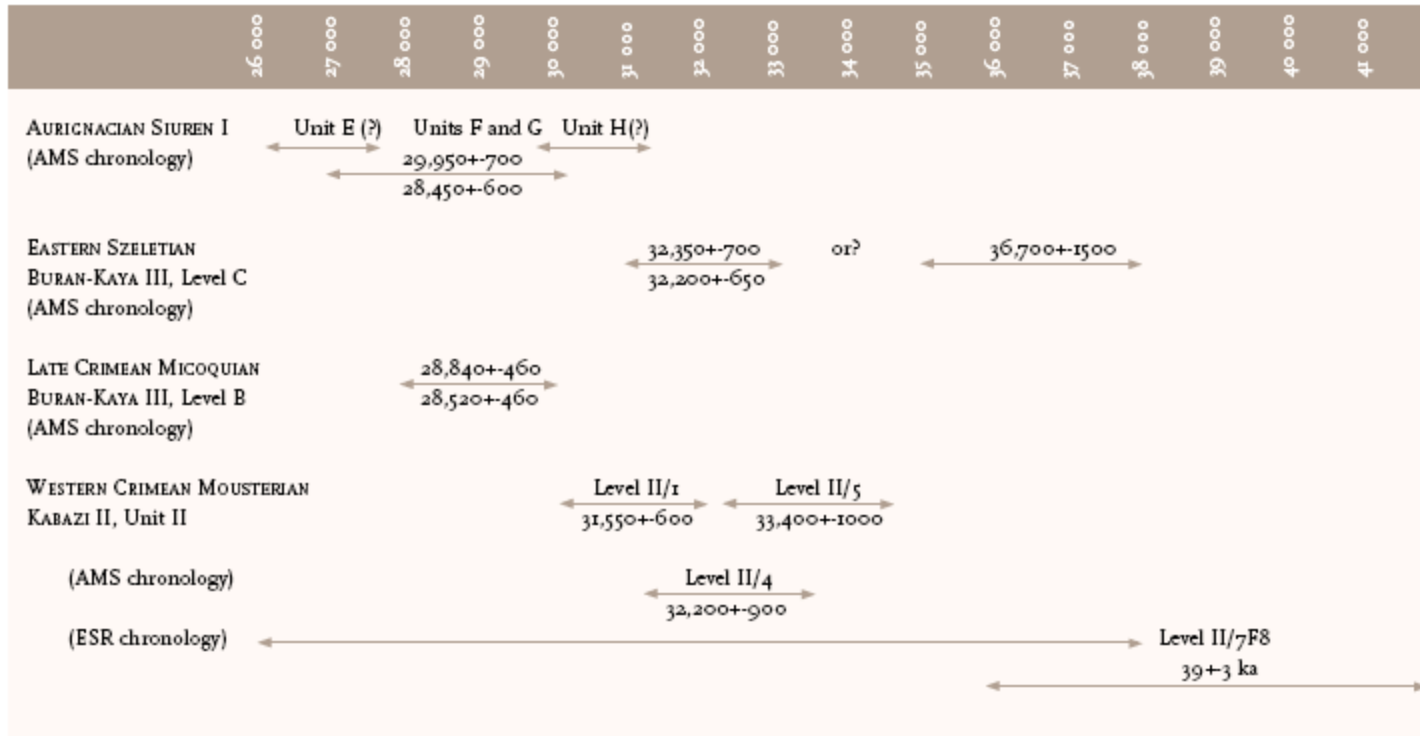
- 1) smíchané soubory aurignacienu a MP v souboru **Abri Sjuren**
- 2) interstratifikace východního szeletienu středním paleolitem (**Buran Kaja III**)

Neandertálské populace přežívají až k 28 000

M. Chabai: THE LATE MIDDLE AND EARLY UPPER PALEOLITHIC IN CRIMEA (UKRAINE)
 LES PREMIERS HOMMES MODERNES DE LA PÉNINSULE IBÉRIQUE. ACTES DU COLLOQUE DE LA COMMISSION VIII DE L'UISPP

The AMS and ESR Chronology of Crimean Late Middle and Early Upper Paleolithic (BP).

zi II, and Buran-Kaya III sites.